

KIJK, DIT WAS DE NEDERLANDSE MAAGD

Kunsthistorica laat zien hoe een symbool der natie van deugdzaam almaar tegendraadser werd.

tekst **Paul van der Steen**

Lina van der Wolde
De Nederlandse maagd. Een ontdekkingsreis naar de bron van een nationaal symbool

Walburg Pers;
 312 blz. € 29,99
 (verschijnt 8 juli)

'*m every woman / It's all in me*', zong de Amerikaanse zangeres Chaka Khan in 1978. Whitney Houston zei het haar vijftien jaar later na in een cover van het nummer. Het zou ook heel goed een tekst kunnen zijn van de Nederlandse maagd, een symbolische figuur die in de loop der eeuwen alle mogelijke vrouwelijke gedaantes aannam: majestueus en alledaags, jong en oud, gehuld in welhaast goddelijke gewaden en in boerse klederdracht, neutraal kijkend en met de emotie van het gezicht af te lezen, een hoofdrol opeisend en tevreden met een bijrol.

Ze passeren allemaal de revue in *De Nederlandse maagd. Een ontdekkingsreis naar de bron van een nationaal symbool* van Lina van der Wolde, kunsthistoricus en directeur van museum Atlas van Stolk in Rotterdam. Bij het onderwerp van dit boek gaan de ge-

dachten waarschijnlijk het eerste uit naar een soort allegorische vrouwenfiguur, zoals we die bijvoorbeeld kennen van het grote monument op Plein 1813 in Den Haag.

Meer naties kennen zo'n ongenaakbare dame als symbool. Denk bijvoorbeeld aan de Franse Marianne en Amerika's Lady Liberty (het Vrijheidsbeeld). Van der Wolde ziet hun Nederlandse evenknie overal opduiken en neemt haar lezers mee van een *Madonna met kind* van Jan van Eyck via een Hollandse maagd in een omheinde tuin tot aan Frau Antje en andere vrouwen in klederdracht. Zelfs in de jonge koningin Wilhelmina in folkloristisch kostuum ziet ze de Nederlandse maagd doorschemeren.

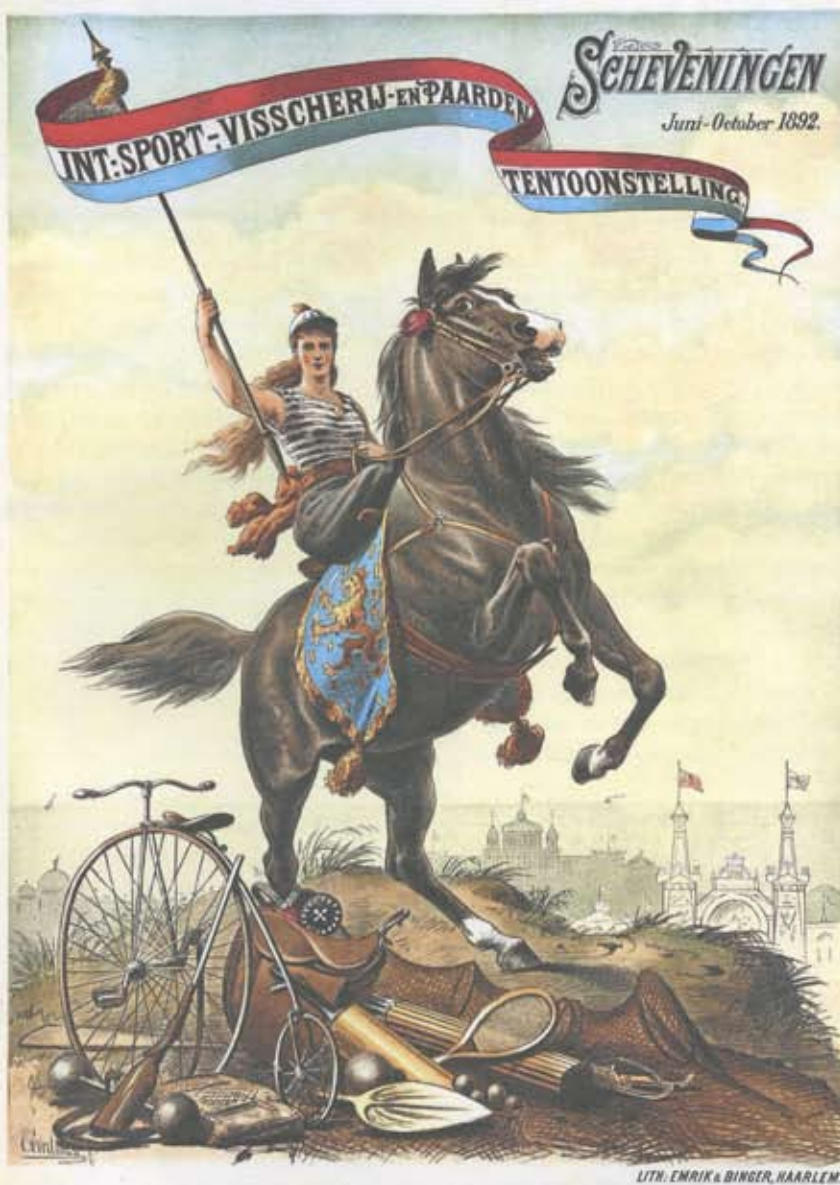
RAPPE CONCLUSIES

Van der Woldes ontdekkingsreis kiest toch al niet de geijkte paden. Ze duikt vanuit het heden steeds verder terug in het verleden in plaats van andersom. En ze wil de plaatjes laten prevaleren boven de praatjes. De schrijver stemt overduidelijk in met de aloude wijsheid dat één beeld meer zegt dan duizend woorden. Kijkers zijn haar dierbaarder dan lezers. Zeker als ze écht kijken, ligt heel veel informatie voor het oprapen.

De Nederlandse maagd ontleedt beelden, zoomt in en uit en trekt op het eerste oog meer en minder voor de hand liggende parallellen. Van der Woldes kijk-en-vergelijkmethode werkt aanstekelijk. Maar soms leidt die wel tot al te rappe conclusies en matige onderbouwingen. Voor de bewering dat de

De Nederlandse maagd als Frau Antje.

ILLUSTRATIES UIT DE NEDERLANDSE MAAGD

vrouw in Volendammer kostuum en het kaasmeisje Frau Antje min of meer de Nederlandse maagd in klederdracht belichamen, valt best wat te zeggen. Maar de auteur laat nergens echt zien hoe het ene beeld uit het andere voortkwam. Waar is die missing link?

Wilhelmina in klederdracht heeft misschien iets te maken met 'de Nederlandse maagd', maar waren dat soort uitdossingen ook geen poging om de band met het gewone volk te versterken? In een constitutionele monarchie was het gekroonde hoofd niet meer God, gouverneur en generaal in een,

Politieke prenten lieten weinig heel van **het respect** dat de maagd eerder kreeg

maar het hoofd van het nationale huisgezin.

De schrijver van *De Nederlandse maagd* brengt de stamboom van de door haar onderzochte figuur ook bijna terug tot één rechte lijn. Uit de ene allegorische vrouw volgt de andere. Terwijl een echte boom met vele vertakkingen de werkelijkheid toch meer recht doet, een boom waarvan vele wortels op verschillende momenten in de geschiedenis samenkomen.

Alleen in haar essay aan het einde van haar boek schetst Van der Wolde zo'n iets meer gelaagde werkelijkheid. Ze laat wel helder zien hoe de Nederlandse maagd meebevoog met de tijd. En hoe de sfeer van eerbied die rond haar hing steeds meer verdween, vooral onder invloed van weinig ontziende tekenaars van politieke prenten. De ooit zo onschuldig ogende symboolfiguur schopte in het laatste kwart van de vorige eeuw resoluut de kernwapens Nederland uit (Opland) en stond als ineenster van drank en drugs voorop het Duitse weekblad *Der Spiegel*.